

Edward J. Erickson, *The Turkish War of Independence: A Military History, 1919–1923*, An imprint of ABC-CLIO, Praeger, Santa Barbara-Denver, 2021, 399 pp.

Едвард Ј. Ериксон је врски познана војна историја Првог светског рата на Блиском истоку, пре свега војне историје Османског царства, професор међународних односа на Универзитету Билим у Анталији (Antalya Bilim Üniversitesi) и пензионисани професор војне историје на Универзитету маринаца у Квантико Бејсу у савезној држави Вирџинија (Marine Corps University). Својом монографијом *Турски рат за независност: Војна историја, 1919–1923. (The Turkish War of Independence: A Military History, 1919–1923)*, године 2021. завршава трилогију ратова османске и турске народне војске у првој четвртини двадесетог века. Потреба за оваквом књигом настала је из ауторове жеље да попуни празнину у војној историографији, јер до сада није написана ниједна свеобухватна синтеза на енглеском језику која би обухватила све фронтове и операције вођене у Турском рату за независност. Ериксон истиче да се бројне студије о Првом светском рату завршавају пот-

писивањем примирја у Мудросу, 30. октобра 1918. године, када је реч о Блиском истоку. Међутим, неуспех сила Антанте да успоставе одржив мировни споразум са Турцима, 1919. године, продужиће кризу која ће прерасти у *Рат за независност (İstiklal Harbî)*, односно *Националну борбу (Milli Mücadele)*.

Синтеза *The Turkish War of Independence: A Military History, 1919–1923.* представља хронолошки наратив, организован у следећих дванаест тематских целина са уводом и закључком: *The End of World War I* (стр. 1-28), *Call to Arms* (стр. 28-55), *To the First İnönü Campaign* (стр. 55-86), *The Long War against Insurgents* (стр. 86-119), *A Short War on the Eastern Front* (стр. 119-151), *The Franco-Turkish War* (стр. 151-178), *Second İnönü and Kütahya-Eskişehir* (стр. 178-205), *The Culminating Point at Sakarya* (стр. 205-245), *Operational and Strategic Pause* (стр. 245-271), *The Great Offensive and the Pursuit to İzmir* (стр. 271-307), *The Treaty of Lausanne and the Establishment of the Turkish*

Republic (стр. 326-341). На крају књиге се, поред библиографије и индекса, налазе два текста у виду прилога. Први текст, чији је аутор професор међународних односа на Универзитету Озјеин у Истанбулу (*Özyeğin Üniversitesi*) Константинос Травлос, представља општи преглед минималних и максималних цивилних и војних губитака у Турском рату за независност, заснованих на проценама бројних аутора. Други текст садржи списак главних операција са стратешким циљевима и њиховим исходима, који је сачинио аутор књиге.

Ериксон гради наратив око тројице протагониста – Дејвида Лојд Џорџа, Мустафе Кемала и Елефтериоса Венизелоса – чије су одлуке утицале на ток и исход Рата за турску независност. Неколико фактора је утицало на измену спољне политике Велике Британије према Блиском истоку. Јачање бољшевика на истоку обновило је њене страхове о продору руског утицаја на Медитеран. Поред тога, догађаји који су се одиграли крајем 1920. године, смрт краља Александра, пораз Елефтериоса Венизелоса на изборима и повратак краља Константина из егзила коштао је Краљевину Грчку финансијске и војне подршке сила Антанте. У светлу нових међународних

околности, силе Антанте, пре свега Велика Британија, видели су у турским националистима потенцијалног партнера и једину реалну снагу у обуздавању совјетских амбиција према Медитерану (стр. 308–309). Визије о стварању модерне националне државе Елефтериоса Венизелоса и Мустафе Кемала преплићу се у западној Анадолији, кључној области у географском смислу за остварење њихових стратешких циљева (стр. 342). Кључни тренутак, у војном смислу, који ће се одразити на даљи ток ратовања Ериксон види у доласку присталица краља Константина на власт. Више од три стотине способних официра венизелиста биће смењено на ратишту у западној Анадолији, а до маја 1921. године сва командна места долазе у руке ројалиста (стр. 74).

Према Ериксону, *Турска народна војска* излази као победник на крају рата захваљујући примени Фабијеве (Квинт Фабије Максим) стратегије. На западном фронту турски националисти су се постепено повлачили, чувајући своје снаге и исцрпљујући непријатеља до тачке када су прешли у стратешку офанзиву (стр. 343). Сарадња са бољшевицима обезбедила им је брзу победу на источном фронту без већих губитака. У Киликији је наизменична

примена конвенционалног и герилског рата, са циљем економског изнуривања француских експедиционих снага, уродила плодом. Пропуст Француза да спрече насиља над муслиманским становништвом послужиће као снажано оруђе за формирање и мобилизацију турских народних милиција (стр. 156). Пошто су турски националисти успоставили билатералне односе са РСФСР-ом, потписали споразум у Москви, 16. марта 1921. године, и мировни споразум са Француском у Анкари, 20. октобра 1921. године, источни и јужни фронт су растеређени. Испоруке наоружања и војне опреме од стране болшевика, као и предаја залиха војног материјала француских експедиционих снага, утицали су на промену у односу снага на западном фронту у корист турских националиста, наводи Ериксон. У случају обе битке код Инонуа, аутор указује на нејасне стратешке циљеве Врховне команде грчке малоазијске војске. У наставку указује на изостанак координације командовања по вертикали и кохезије између грчких јединица у операцији Кутахија-Ескишехир (стр. 197). Упркос томе што су грчке снаге у Малој Азији оствариле победу у територијалном смислу, оне нису успеле да наметну одлучујућу битку турским национа-

листима. Генерал Исмет (Инону) успешно је повукао снаге на леву обалу реке Сакарје и избегао опкољавање од стране непријатеља. Након грчког пораза у бици код Сакарје, Ериксон не види могућност другачијег исхода рата (стр. 299). Оно што ће уследити, у турској историографији познато као *Велика офанзива (Büyük Taarruz)*, Ериксон доводи у раван са чувеним операцијама попут оних код Таненберга (1914), Кут ал-Амара (1915) и Мегида (1918). Велика офанзива представља успешан пример опкољавања и потпуног уништења непријатеља на оперативном нивоу (стр. 271). Грчко-турски рат представља *par excellence* пример маневарског рата, где су мобилност трупа и иницијатива удвостручили ефикасност борбених ефектива. У том смислу, *Турска народна војска* била је успешнија од свог противника, нарочито у последњој фази рата. Њен успех Ериксон види у наслеђу османске војске и искуствима стеченим у Првом светском рату. Не пропушта да укаже на чињеницу да су сви команданти на нивоу армије и корпуса, изузев команданта Прве армије у завршној фази рата Нуретина (Сакали), образовање стекли у Генералштабној школи у Истанбулу (*Erkân-ı Harbiye Mektebi*) (стр. 271).

У монографији *The Turkish War of Independence: A Military History, 1919–1923*. Ериксон настоји да прикаже на који начин и којим средствима је *Турска народна војска* остварила стратешке циљеве у рату. Наратив се претежно заснива на изворима турске провенијенције, док су извори из осталих земаља учесника рата запостављени. Поређења ради, аутор користи 24 званичне историје турске војске, које је издало *Генералштабно одељење за војну историју и стратешке студије (Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı)*, а само једно издање објављено на енглеском језику под називом *A Concise History of the Campaign in Asia Minor 1919–1922*. од стране Директората за војну историју грчког генералштаба. Иако наглашава недоступност архивске грађе *Одељења за архиву и војну историју Генералне управе за управне послове Министарства народне одбране (Milli Savunma Bakanlığı Yönetim Hizmetleri Genel Müdürlüğü Arşive ve Askeri Tarih Daire Başkanlığı)*¹, Ериксон не наводи да је један њен део објављен и транслитерован на савремени турски језик у *Часопису војноис-*

торијска документа (Askeri Tarih Belgeleri Dergisi). Затим, он не говори о дипломатској и друштвеној позадини рата, већ се фокусира искључиво на војне операције.

Поред наведених недостатака, монографија представља свеобухватан и концизан преглед војних операција Турског рата за независност. Ради лакшег праћења наратива свако поглавље је пропраћено одговарајућим картама борбених дејстава које је израдио турски генералштаб. Иако је личност Мустафе Кемала привлачила пажњу западних историчара, готово да није написана ниједна монографија о Турском рату за независност на енглеском језику. Том питању углавном је било посвећено по неко поглавље у оквиру општих историја Турске или историја о крају Османског царства. Стога је намера Едварда Ериксона вредна хвале. Његова синтеза може да послужи као увод свим читаоцима заинтересованим за ову тематику, нарочито онима који се не служе турским језиком.

потпоручник Стефан Шупка

¹ Реч је о архиву некадашњег *Генералштабног одељења за војну историју и стратешка истраживања (ATASE)* које спајањем са *Управом огранка за архивске услуге (MSB Arşiv Hizmetleri Şube Müdürlüğü)* и *Генералштабном штампаријом (Genelkurmay Basımevi)* 13. новембра 2019. године добија нову организациону формацију.